

Написане лишається

ВОЛОДИМИР ТА РОЗАЛІЯ ВИННИЧЕНКИ:
РОДИННЕ ЛИСТУВАННЯ (1921 – 1949 РОКИ)*

1934 рік
№ 304

Володимир Кирилович – Розалії Яківні

[Фізіополіс – Париж]

Villennes. 19-I-34

Моя голубонько, насамперед знову прохаю прощення за вчорашній безглуздий, безпричинний вибух роздратовання і лайку. Кохонько, ще раз кажу: я лаявся, а не лаяв. Розумієш? Мені соромно і тяжко, коли згадую про цей випадок.

З човном нічого особливого не сталося. Його залило водою вщерть, але він не потонув. Я легко вихлюпав із його воду й зараз поїду ним у Villennes. Знесло водою сидіння, але я вже зробив нове.

Більше ніяких ушкоджень немає. Сьогодні був зовсім весняний ранок. Я голий ходив і бігав по острові з годину. Тут нікогісінько немає. Приїхав один хлопець, побігав голий і зник.

На тім боці над полем співає, здається, жайворонок! Можеш собі в'явити? Я прислухався кілька раз, – таки ніби жайворонок. Але ж тільки січень!

Взагалі на острові зворушливо-мило, пахає ніжним-ніжним передвесняним сумом і невідомо чого стає раптом радісно. Правда, вже знову дощ, мряка, хмурість, вітер, але то нічого, – сонце було вже інше ніж у грудні.

Голубонько, привези мені довгий лист до Скрипника¹ і лист до Сірого (з проханням говорити іншим, через що саме я ражу підтримувати радвладу, передостанній, довгий²).

Крім фруктів і хліба, привези мій світер, нічну сорочку, наволочку (ніжну) на жовту подушку. Sportanzug чудесний³. В ньому зручно і тепло. Дякую. Боюсь тільки, що хутко його забрудню.

Як же там Тамаруська наша в Берліні? Чи прийняв її розумно її володар? (себто, без брутальности і лайки).

Він, її законний чоловік, міг би, мені здається, багато з нею зробити ласкою і твердістю (не самою ласкою і не самою твердістю).

Голубонько, потелефонуй Лютотці⁴ й попрохай у неї за мене вибачення, що не буду в неділю дома, не побачуся з нею й не позуватиму їй, як умовились. Скажи, що в мене назбиралося стільки туги за островом і стільки нагальних справ, що ніяк не можу приїхати в цю неділю до Парижу.

Обнімаю тебе.

[Над текстом першої сторінки, перевернувши аркуш, дописано:] Щось дуже йдеться нам на матерьяльну шкоду: вчора загубив одну рукавицю.

[На другій сторінці ліворуч від тексту червоним олівцем дописано:] Не забудь фір! І взагалі сухих фруктів у мене немає. Шукав у шафі навмисне й не знайшов нічого.

* Продовження. Початок див.: Слово і Час. – 2015. – №1 – 12; 2016. – №1–10.

№ 305

Розалія Яківна – Володимир Кириловичу

[Париж – Фізіополіс]

[22-I-1934]

Понеділок

Мій рідний, єдиний!

Як тобі сьогодні? Холодно тут, навіть вода замерзла на даху, а на острові ще, мабуть, холодніше. Була Вера¹. Дуже захоплена Леваном², каже, що варто було перенести складну подорож, щоб з ним зазнайомитись. Вона не через Жанго хоче їхати, а просто хоче жити там. З Шухаєвим ніколи не думає розходитись.

[Закрита листівка адресована: Monsieur Vinnitchenko Ile du Medan Villenes s / Seine. Датована порядником за поштовим штемпелем]

№ 306

Розалія Яківна – Володимир Кириловичу

[Париж – Фізіополіс]

[23-I-1934]

Вівторок

Любий мій, дуже мене непокоїть думка про твоє здоров'я. І як ти там сам, і треба щохвилини схоплюватися, щоб підсипать піч, або йти по воду. Я себе почуваю погано. Сьогодні цілий ранок були дрижаки, так що навіть сиділа в хаті цілий день, а зараз цілком добре, тільки кашель. От так розплата за безобразія. А наша мандрівниця не пише. Чи здорова вона? Я б більше хвилювалася, коли б не знала її звичок щодо листування. Хочу все ж таки витримати характер і не писати першій. Як ти гадаєш? Чекаю на тебе в п'ятницю, але коли б надумав приїхати раніше, зустрінемо з великою ніжністю.

[Над текстом у перевернутому вигляді дописано:] *Мій ніжний, голубий дружочок ясний!!*

[Закрита листівка, адресована як попередня. Датована порядником за змістом і поштовим штемпелем]

№ 307

Володимир Кирилович – Розалії Яківні

[Фізіополіс – Париж]

Villennes. 23-I-34

Моя голубонько єдина, дякую за "подачу голоса". Мені вже вчора по обіді було значно краще, а сьогодні все вже ліквідувалося. Вже працюю і перевіз мішок угілья. Зараз поїду на той бік укинути цю картку в поштову скриньку, а потім, може, й в "кругосвітне". Шкода, що ти не спитала Жульєти, чи вона 15-го нагадала в видавництві про "Сон[ячну] Маш[ину]". А проте, може, й добре зробила: не варто надакучати. Якщо буде щось добре, то Жульєта й сама, без нагаду, скаже.

Що Вера Шух[аєва] захопилася Леваном, то в цьому для мене нічого дивного немає, – дійсно ж дуже привабливий чоловік. І хороший. А відносини в Шухаєвих мене зворушують і знову нагадують про думку написати річ на тему цих нових відносин у шлюбі. Прикладів є вже досить для певного типу.

Ну, хай тобі буде добре-добре. А що то за кашель у тебе? Старий чи новий?

Твій

№ 308

Володимир Кирилович – Розалії Яківні

[Фізіополіс – Париж]

Villennes. 25-I-34

Дитинонько, я, значить, приїду в п'ятницю з потягом у 16-40. Сподіваюсь, що ради такої врочистої і надзвичайної події у нас будуть у п'ятницю панове вареники. Правда?

А якщо ти вважатимеш за можливе на цей же вечір або (коли краще) на суботу закликати Шуру¹ (як ми їй обіцяли), то я нічого й проти цього не матиму.

Кохонько, а біографія та фото для Бразилії? Треба, голубко, це зробити. Благаю. А чи ти переглянула рукопис нім[ецького] перекладу "С[онячної] М[ашини]", що саме там винято Борисом² і чи немає часом серед наших клаптів того, що бракує? Чи написала ти до Праги, щоб конче і швидко знайшли ті розділи? Напиши, коли ще не написала.

У нас усе гаразд. Навіть починають з'являтися якісь кольорові птички (циглики?) і потрошки дзьобати зернята. Буває й одна, чужа червоногрудочка. Мороз, холод, туман і моя стаття – відповідь Феденкам³, "Ділам"⁴, Любченкам⁵. Досить невдячна, безнадійна робота. Та мушу вже докінчити. Одже, до п'ятниці!
[Листівка]

№ 309

Володимир Кирилович – Розалії Яківні

[Фізіополіс – Париж]

Villennes. 5-II-34

Моя голубонька, твій лист на подушечці зворушив мене надзвичайно. Спасибі тобі за нього велике-велике. Але ти, моя єдина, перебільшуєш мою заслугу за те, що elle est belle. Ти мені дякуєш за те, що **ти** зробила нам її belle. Без тебе ніякого цього теперішнього відчуження життя, цієї обіцяйності наших життєвих процесів, цієї радісної надійності ще на більше, в яких ми живемо, цього всього без тебе, без твоєї ініціативи, активності, настійності, енергії, волі не було б. Це я кажу з глибокою певністю і величезною подякою тобі. Чуєш, моя прекрасна? Тобі належить моє життя, бо ти його зробила здоровим, ти його відмолодила.

І я глибоко вірю в твоє обіцяння, яке ти даєш собі в цьому листі. Ти його виконаєш прекрасно, не маю ніякісного сумніву. Ти хочеш, значить ти можеш і зробиш.

В хатинці вже тепло, сухо, затишно. Надворі мигичка. Але я поїду човном круг острова і завезу цього листика до скриньки. Всією душою з тобою.

[Листівка]

№ 310

Володимир Кирилович – Розалії Яківні

[Фізіополіс – Париж]

Villennes. 20-II-34

Моя єдина, яка шкода, що тебе немає сьогодні тут: цілий день сонце, ніжне, любовне, аж гаряче часом. Цілий день голий надворі длубаюсь. А тепер сижу в шезлонгі й пишу цього листа. Вранці купався в Сені. Водичка після перерви здалася трошки свіжою, але це, звичайно, вже не спинить щоденного купання.

Натюрістів сьогодні немає нікого. Вчора було троє "нудистів", цілком голі двоє хлопців, а з ними в сліпі й світері дівчина. Більш нікого.

Розуміється, я забув: 1) Mostina немає вже нічого. Але ти не здумай присилати, – обійдусь цей тиждень і без неї. 2) Gardena!'. А це ти пришли мені з указівкою, коли, скільки й як прийняти, щоб у суботу в 3-4 [години] бути спокійним. (Стараюсь писати не рухаючись, бо щиглики дзьобають зернятка, що я їм насипав на їхній столик). 3) Сіль, але ти її теж не присилай, – обійдуся.

Світер і рукопис тут.

Цілий день я гукаю до тебе: "Elle est belle!" – чи чуєш ти мене, дитинко? Розуміється, чуєш, бо й у Парижі ж це саме сонце і цей самий вітер, що так пахне вже весною.

Кохонько, піди в 3-4 agence і доручи їм продавати. Не забудь сказати, що ми присилувані продавати, мусимо виїхати, тому хочемо тільки 300 т[исяч], супроти 450 т[исяч], які могли взяти 3 роки тому. Скажи, що навіть з 300 можна буде скинути, аби покупець був. Ми дійсно мусимо цього літа перебраться на землю. Цього вимагають різні обставини. Краще загубити 30-50, навіть 70 тисяч на будинку, ніж потрапити з ним у війну. А крім війни ще й здоров'я, а воно дорожче і 100 тисяч. Правда? (Посилаю при цьому вирізку оповістки).

Ну, хай тобі буде сонячно і радісно, моя прекрасна!

№ 311

Розалія Яківна – Володимир Кириловичу

[Париж – Фізіополіс]

[21-II-1934]

Ді, пишу тобі з кафе, щоб ти швидче дістав листика. 1) Нарада з приводу каналізації ще не скінчилася, бо винними в rupture¹ ми вважаємо мадярів. Що ж до проекту перебудови кінця каналізаціі, то він принципіально затверджений (проти мого одного голосу!!) 2) Бачила Хлоп[чика]. Дуже невдоволена собою: ти розумієш, чому. Якщо так буде й надалі, краще нам не бачитись. 3) Сьогодні була розмова з Марус[иною]. Вона аж плакала й так жалібно прохала з ними не рвати. Вона, виявляється, ридала, стоючи біля телефону, та балакаючи зо мною, а я була “как камень”. Після рідних вона любить нас більше за всіх, “клянусь здоровьем”. Ніколи й в думках не було, щоб з нами не бачитись через “політику”, а Гл[ущенко] сказав так собі, бо вона цього не знає. Це все щіро говориться, я реагую спокійно, але в мене пропала всяка енергія рвати ці відносини. Застерегаю собі “свободу дійствій” до розмови з тобою.

А день який!! Була в пісцині². Були там Леточка та Блата³. Було чудесно. А на острові то як гарно повинно бути! Чи береш соняшну купель? Чекаю від тебе листика й з ніжністю горнуса до тебе, радість.

Будь здоровий, ясний, щасливий.

Майка

P. S. Ніяких пропозицій ні від кого не було, але сусідка, що бачила наш будинок, каже, що 400 не багато. Але чи ж вона знає?!

№ 312

Володимир Кирилович – Розалії Яківні

[Фізіополіс – Париж]

Villennes. 21-II-34

Моя Дитинонько, відповідаю тобі на всі пункти твого листа:

1) В “справі каналізаційній” ми більше нічого не можемо зробити. Будемо чекати й уникати негайної виплати нашої частки. Майбутній власник нашого будинку хай платить.

2) Твої наміри щодо Хлопчика мене не дивують, бо я сам оце зараз роблю те, що ти збіраєшся. Пишу Ш[урі], що на підставі добре знайомих мені ознак мушу констатувати, що помилку вже виправити неможливо. В дужках додаю, що це “принаймні на ближчий час”. Призначаю іншу годину і інше місце побачення в суботу (4 година] Napolitain¹) і цим підкреслюю, який саме характер має мати побачення.

Я іншого виходу не бачу, Дитинко, – нема чогось головнішого, а без цього помилка. Та й навіщо мені цей клопіт? “Если мне нужно...” Цілком правильно. Рішив збунтуватись і край!

3) Щодо Глуців, то нічого звідси, не вислухавши тебе, не взявши на увагу твоїх вражень од зустрічі з Марусею, сказати рішучо, розуміється, не можу. Але всі ті аргументи, які ми висували раз у раз за розрив, лишилися незахитаними. Адже питання дозволу в начальства на знайомство з нами було? Може, Маруся й була щира, може їй і справді розрив з нами неприємний, але це ж нічого не доводить і не збиває наших аргументів.

4) Сусідка (яка? “обладалка”?) – дуже оптимістична і їй нічого не коштує дати 400, навіть 500. А от знайти реального покупця – це не так, мабуть, тепер легко. А ми мусимо вибратись з Парижа до чистої природи, повинні не датися застукати себе війні чи якимсь іншим людським божевільним подіям. Повторяю, Кохонько: піди по адепсе’ях і зроби заходи. Дай ще раз оповістку.

Сьогодні день інший. У мене після вчорашнього надужиття рухом, сонцем, вітром – утома і легка розбитість усього тіла. Але то – нічого. Зараз їду вкидати листа.

Міцно-міцно пригортаюсь до тебе, моя єдина!

В

№ 313

Розалія Яківна – Володимир Кириловичу

[Париж – Фізіополіс]

[22-II-1934]

Четверг

Мій Любясний, одержала твого другого листа. Спасибі, моя радість. Я сьогодні йду по ажансах¹ та дам оповістку. Я вірю твердо, що ми будинок продамо та ще й добре!! Все приймаю на увагу з Глущ[енками] тощо. До твого приїзду нічого не вирішую. Почуваю себе розбитою щент вже 3-й день, але це – весна, мабуть. Гарденаль все ж таки тобі висилаю², приймати зранку кожну годину по 1 зернятку. (Так прописує Leopold Levi). Може, ти зміниш рішення, так я на всякий випадок посилаю. Бачила Верочку. Вона, справді, чудесна. Чим більше її пізнаєш, тим ціннішою вона стає. Я хочу, щоб ти був до неї ближчим. Вивчає Ільча³ з практичною метою. Потім поясню. Так, нам треба з міста геть і щоб бути постійно разом.

Elle est belle, belle, belle!!

Пригортаюся млявою головою.

Твоя Майка

№ 314

Володимир Кирилович – Розалії Яківні

[Фізіополіс – Париж]

Villennes. 23-II-34

Моя голубонько ніжна, спасибі за порційку морозива. Ковтнув в одну хвилину. Тепер лежу на сонечку й пишу тобі. Воно трошки в мряці, але гріє все ж таки по весняному. Уже з'явилися мухи, якісь крихітні, як блохи, кузочки і навіть прилетів зеленяво-жовтий метелик. Весна!

А я все думаю про те, що покупців на будинок нема, що немає великих даних за те, що вони будуть. В кожному разі, дуже може бути, що треба буде багато часу, щоб продати. А тим часом ми їмо свій запас і хтозна, чи не з'їмо його зовсім. Це – не диттє Else¹, а цілком реальне передбачення можливостей. Ми, здається, зробили все, що могли, щоб сприяти продажу будинку. Чи, може, ще в якісь агентства дати? Каліко на вулиці вивісити²? Чи балакала ти з "обладалкою"? Приїдеш у неділю, поговоримо про те, щоб шукати нам обом якоїсь роботи. Треба щось думати серйозніше і ворушитись. Я дуже не хочу, щоб нас застукала війна без усяких засобів пересування, щоб ми не могли рухнутися в якусь іншу країну та ще щоб тебе забрали лікарем на війну. (Жити лікарем не дають, а загинути лікарем потягнуть!)

Одже, треба щось робити активніше.

Потім: ти маєш рацію, коли думаєш, що треба економити з видатками. Так, треба усе економити. Як це зробити, поговоримо в неділю.

Мені привези кіло з п'ять фруктів, один хліб, городини (редиски не забудь) на 5-6 днів – не більше як по одному letus і 1 rotain³, 2-3 моркви, 6 баклажанів) – та й усе.

Ну, одно слово, в неділю будемо мати з тобою генеральну нараду!

Не знаю, чи виїду я човном у Villennes, занадто велика вода, боюсь, що там і пристати не буде де. В кожному разі тебе зустріню на вокзалі.

Обнімаю мою Майку золоту, ясну, ніжну, теплу, як весняне сонце.

[Ліворуч від тексту дописано:] Привези Carqué⁴, я обіцяв дати халабудникам⁵.

№ 315

Розалія Яківна – Володимир Кириловичу

[Париж– Фізіополіс]

6-III-[1934]

Вівторок, 6.III

Мій радісний,

от я тобі й завдала клопоту та прийшлося мені відповідати. Але я така рада листочку (знаю, що не по-укр[аїнськи] це!) Все, що ми маємо тепер, є результат

наших спільних зусиль. Хочеш таку формулу? Ми ж все одно злиті. Так хіба важно, хто що саме вніс в спільний скарб? А в мене знову не було покупця. Завтра знову маю чекати безвихідно. Ну, аби купив, а почекаати можна. Тільки що дзвонив Жоржик. Пропонує тобі їхати з ним на машині в Megève¹, туди, де була Таня². Їхати треба в четверг, на 7 день. Пансіон буде коштувати не більше 300-400 fr. Я обіцяла, що напишу тобі про цю пропозицію, але ж знаю, що це – дурниця. Чого раді ти поїдеш з Жоржем?

Вчора ввечері була з Давідкою на “Окрайне”³. Прекрасний фільм, але тяжкий. Я весь час мусіла очі витирати, але й всі так само. Чи не дуже тобі самотно, мій єдиний?

Любов моя, ніжність моя, спокій мій.

Твоя Майка

[Закрита листівка адресована: Monsieur V. Vinnitchenko Ile du Medan⁴ Villennes s / Seine]

Коментарі

№304

¹ привези мені довгий лист до Скрипника – Див. лист №203, прим. 1.

² лист до Сірого (з проханням говорити іншим, через що саме я ражу підтримувати раделаду, передостанній, довгий) – Див. лист №302, прим. 1.

³ Sportanzug чудесний – Sportanzug (нім.) – спортивний костюм.

⁴ потелефонуй Лютьочці – Лютьочка – дружина Рубисова (Рубиса) – знайомого Винниченків. Про неї В. Винниченко писав у щоденнику 24 грудня 1930 р.: “Лютьочка – висока, тонка, темно-русая. Лице – іконописне, довгасте, з сірими очима. І лице, і постать, і голос, і очі – завжди тихо-спокійні, майже непорушні. Образ черниці чи візантійської святої. Одначе любить курити і випити. З цього видно, що під чернечим образом таяться пристрасті, забиті чи не виявлені. Може, навіть і темперамент є” (Винниченко В. Щоденник. – Т. 4. 1929 – 1931. – С. 228).

№305

¹ Була Вера – Ідеться про Віру Шухаєву.

² Дуже захоплена Леваном – Леваном Г’оґоберідзе раніше була захоплена й Розалія Яківна. Див. запис В. Винниченка в щоденнику від 5 серпня 1925 р.: “Коха раптом заявила: “Ді, я закохана в Левана” (Винниченко В. Щоденник. – Т. 2. 1921 – 1925. – С. 601).

№308

¹ на суботу закликати Шуру – Шура – близька знайома В. Винниченка.

² що саме там винаято Борисом – Ідеться про Бориса Яковенка, чоловіка Розиної сестри Віри, який клопотався про видання в якомусь закордонному видавництві роману В. Винниченка “Сонячна машина” в перекладі німецькою мовою.

³ відповідь Феденкам – Феденко Панас Васильович (1893–1981) – політичний діяч, історик, публіцист. Член УСДРП, член Української Центральної Ради і Трудового конгресу. З 1921 р. в еміграції в Польщі, Празі та Мюнхені. Працював професором УВУ. Наприкінці 1933 р. він опублікував у газеті “Діло” статтю “Філософія” пана Винниченка (До характеристики колишнього партійного товариша) (Діло. – 1933. – 29–31 грудня, ч. 344–346, с. 3, 3–4, 3–4), у якій піддав гострій критиці політичну діяльність Винниченка.

8 січня 1934 р. В. Винниченко записав у щоденнику: “В “Ділі” в трьох числах стаття П. Феденка “Філософія пана Винниченка”. “Соціаліст” на сторінках соціалістожерної газетки злісно лається за те, що я заявляю себе комуністом. Всі помилки національної політики большевиків це є, за його словами, “гріх Винниченка”. Мене, мовляв, послухалась молодь, поїхала на Україну, почала працювати з рад. владою, а її похапала та влада й позасилала в тюрми та каторги. І це – мій, мовляв, гріх і я повинен нести за це відповідальність” (Винниченко В. Щоденники // Київська старовина. – 2000. - №6. – С. 83).

⁴ “Ділам” – “Діло” – найстаріша і впродовж багатьох років єдина українська щоденна газета. Виходила у Львові в 1880 – 1939 рр.

⁵ Любченкам – Любченко Панас Петрович (1897–1937) – український радянський партійний і державний діяч. У 1927–1934 рр. – секретар ЦК КП(б)У. Одночасно з 1933 р. – перший заступник голови, з 1934 – голова Раднаркому УСРР, з 1934 – член Політбюро ЦК КП(б)У. Виступив громадським обвинувачем на процесі Спілки визволення України. На початку 1930-х рр. став одним із активних провідників політики Москви в Україні. Передчуваючи наближення репресій щодо нього і його родини, 29 серпня 1937 р. застрелив дружину і покінчив життя самогубством.

Очевидно, В. Винниченко мав на увазі промову П. Любченка на об’єднаному листопадовому пленумі ЦК і ЦКК КП(б)У в 1933 р. П. Любченко частину своєї промови на пленумі назвав:

“Винниченко – побратим Петлюри і Коновальця – боронить спійманих на гарячому контрреволюціонерів і націоналістичних ухильників”, – у якій звинуватив Винниченка в тому, що він був “організатор контрреволюції, погромів”, “керував боротьбою за відновлення влади поміщиків і капіталістів на Україні”, що за його влади “по всій Україні були розстріляні тисячі робітників і селян” і т.п. (*Любченко П. П.* Вогонь по націоналістичній контрреволюції та націонал-ухильниках. Промова на об’єднаному листопадовому пленумі ЦК і ЦКК КП(б)У // *Червоний шлях.* – Харків. – 1933. – Ч. 10. – С. 202).

№310

¹ *Gardenal* (фр.) – Фенобарбітал – протисудомний засіб з групи барбітуратів. Білий кристалічний порошок слабогіркокого смаку, без запаху. Дуже погано розчиняється в холодній воді, важко – у киплячій, легко розчиняється в спирті і розчинах лугів.

№311

¹ *винними в rupture* – rupture (фр.) – поломка.

² *Була в пісцині* – piscine (фр.) – плавальний басейн.

³ *Леточка та Блата* – знайомі Винниченків.

№312

¹ *Napolitain* – Ідеться, очевидно, про якийсь рестораник, можливо бістро Napolitain (18, avenue Franklin-D.-Roosevelt, Париж-8).

№313

¹ *йду по ажансах* – аджанс (фр.) – агентство.

² *Гарденаль все ж таки тобі висилаю* – Див. лист №310, пр. 1.

³ *Вивчає льйча* – Очевидно, йдеться про твори В. І. Леніна.

№314

¹ *Це – не dumme Else* – Ідеться про необґрунтовані передбачення героїні казки братів Ґрімм “Розумна Ельза”.

² *Каліко на вулиці вивіситу* – Calico (фр.) – транспарант (рекламний), смуга матерії з написом.

³ *по одному letus i romain* – різні види салату: la laitue – салат-латук, la romaine – салат-ромен

⁴ *Привези Carqué* – Отто Карке (1867–1935) – автор праці “Natural Foods: The Safe Way to Health” (Натуральні продукти: надійний шлях до здоров’я, 1926). Саме його каліфорнійська компанія Carqué Pure Food Co першою вжила термін “натуральні продукти”; свою першу крамницю здорової їжі він відкрив у 1922 р.

⁵ *обіцяв дати халабудникам* – Ідеться, очевидно, про сусідів Винниченка в Фізіополісі, які відпочивали там у тимчасових житлах (халабуддах).

№315

¹ *Пропонує тобі їхати з ним на машині в Megève* – Megève – Межєв – комуна в департаменті Верхня Савойя в регіоні Овернь-Рона-Альпи, розташована на відстані близько 470 км на південний схід від Парижа.

² *де була Таня* – Про яку Таню йдеться, встановити не вдалося.

³ *Вчора ввечері була з Давідкою на “Окрайне”* – Очевидно, йдеться про радянський фільм “Околиця”, знятий у 1933 р. режисером Борисом Барнетом за мотивами однойменної повісті К. Фінна. Події фільму відбувалися в роки Першої світової війни.

⁴ *Ile du Medan* – острів Медан. Медан – муніципалітет у Франції, у регіоні Іль-де-Франс, департамент Івлін. Меданський острів або острів Плате на Сені, довжиною близько 1,7 км, адміністративно поділений між трьома комунами: Вілен-сюр-Сен, Медан та Тріель-сюр-Сен. У 1926 р. брати Андре й Ґастон Дюрвіль заснували там туристський комплекс Фізіополіс, у якому відпочивав В. Винниченко.

Далі буде.

Упорядкування, примітки та коментарі

Надії Миронець.

Переклад текстів з французької

Зої Борисюк.

м. Київ

Отримано 6 вересня 2016 р.